

Birleşmiş Milletler
Engelli Hakları Sözleşmesi
(CRPD)

Türkiye STK Gölge Raporu

Engelliler Konfederasyonu
Ankara/Türkiye

Ağustos 2018

Engelliler Konfederasyonu
Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 32/6
Demirtepe-Ankara
Tel: 00 90 312 231 82 43
E-posta: bilgi@engellilerkonfederasyonu.org.tr

Birleşmiş Milletler
Engelli Hakları Sözleşmesi
(CRPD)

Türkiye STK Gölge Raporu

Engelliler Konfederasyonu'nun koordinasyonunda aşağıdaki örgütlerin katılımıyla düzenlenen atölye çalışmasını takiben, bu örgütlerin katkılarıyla **Ayşe Sarı, Selma Çalık, Turhan İçli ve Selen Doğan** tarafından yazılmıştır.

- Altınokta Körler Derneği
- Çocuk Alanında Çalışan Avukatlar Ağı (ÇAÇAv)
- Doğu Akdeniz Engelli Dernekleri Federasyonu
- Eğitimde Görme Engelliler Derneği (EGED)
- Engelli Çocuk Hakları Ağı (EÇHA)
- Engelli Kadın Derneği (ENG-KAD)
- Engelliler Konfederasyonu
- Engelsiz Erişim Derneği
- Engelsiz Kadın Haber Ağı (EKHA)
- Engelsiz ve Mutlu Yaşam Derneği
- Türkiye Körler Federasyonu
- Mersin Engelli Hakları Derneği
- Sağlık Hizmetleri Sendikası (SAHİMSEN)
- Samsun Engelliler Federasyonu
- Türkiye Spina Bifida Derneği Ankara Şubesi
- Türkiye Sakatlar Derneği (TSD) Ankara Şubesi

Ağustos 2018, Ankara/Türkiye

Kısaltma ve Açıklamalar

Bu raporda sıkça geçen;

- “Sözleşme”, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi’dir.
- “Önerilen Sorular”, bu raporun sunulduğu Engelli Hakları Komitesi’nin, Türkiye’ye Ülke Raporu görüşülürken sormasını önerdiğimiz sorulardır.
- “Ülke Raporu”, Engelli Hakları Sözleşmesi’ni onaylayıp yürürlüğe koyan devletlerin belli aralıklarla Engelli Hakları Komitesi’ne sunmak zorunda olduğu rapordur.

AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
CRPD	Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi’nin İngilizce adının kısaltmasıdır; Convention on the Rights of the Persons with Disabilities.
TCK	5237 sayılı Türk Ceza Yasası
STK	Sivil Toplum Örgütü
KEFEK	Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
CEDAW	Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’nin İngilizce adının kısaltmasıdır; Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women.
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
WCAG	Web Sayfası İçerikleri Erişilebilirlik Kılavuzu - Web Content Accessibility Guidelines
GSM	Cep telefonu iletişim protokolü - Global System for Mobile Communications
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
RAM	Rehberlik Araştırma Merkezi
KDK	Kamu Denetçiliği Kurumu
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
EKPSS	Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

Maddeler 1 – 4

GENEL ESASLAR VE GENEL YÜKÜMLÜLÜKLER

1. 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı Engelliler Yasası, 2014 yılında yapılan değişikliklerle; Tanımlar ve Genel Esaslar bağlamında Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (EHS) ile uyumlu hale getirilmiştir. Bu değişikliğe göre yasadaki engelli tanımı şöyledir: “Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireydir”.

2. Yasada “engelliliğe dayalı ayrımcılık” ve “makul düzenleme” tanımları yapılmıştır. Doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dahil olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır. Özellikle eğitim ve istihdam başlığında, ayrımcılığın yasak olduğu kesin bir dille vurgulanırken, diğer alanlarda ayrımcılık yasağına dair bir hüküm yer almamıştır.

3. Yasa, eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı önlemek için makul düzenleme yapmanın zorunlu olduğunu belirtmiş, ancak, bireysel talep halinde makul düzenleme yapılmaması durumunda bir yaptırım öngörmemiştir.

4. “Topluma dahil olma” başlığında “Engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda bağımsız olarak toplum içinde yaşamaları esas olup, özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar” ifadesi yer alır.

5. Ancak, engelli bireylerin eşit koşullarda bağımsız yaşamalarını sağlayacak önlemlere değinilmemektedir. Erişilebilirlik bağlamında önlemler alınmadığı, eğitim ve istihdama katılımları desteklenmediği için engelli bireylerin bağımsız yaşam haklarından pek söz edilememektedir.

6. Genel olarak adalet mekanizmalarında Sözleşme yeterince bilinmemektedir, dolayısıyla Sözleşme'yi dayanak gösteren kararlar alınmamaktadır. Birkaç örnek şöyledir:

- Fırat Üniversitesi'nde okuyan, binanın erişilebilir olmaması konusunda dava açan bedensel engelli Enver Şahin, davayı kaybetmiş, 2012 yılında Danıştay'a yaptığı itiraz da sonuçsuz kalmıştır (Dava sürecinde Sözleşme'ye atıf yapılmadı).
- İTÜ Konservatuarı'nın Bağlama bölümünü sınava girerek kazanmış olduğu halde "görme engelli olduğu için" okula kaydı reddedilen Ceyda Evrim, kendisine ayrımcılık yapıldığı için açtığı davayı 2016 yılında kaybetmiştir (Dava sürecinde Sözleşme'ye atıf yapılmadı).
- Noterlik işlemlerinde iki tanık istenmesi karşısında Olgun Yılmaz'ın bağımsız işlem yapmasına engel olunması ve ayrımcılık uygulaması nedeniyle açtığı dava mahkeme tarafından reddedilmiş ve dava sürecinde Sözleşme'ye atıf yapılmamıştır.
- Öğretmen Lisesi sınavını kazanan ancak kör olduğu için okula alınmayarak eğitim hakkı engellenen Fırat Yıldız'ın açtığı dava ilk mahkemece reddedilmiş, mahkemede Sözleşme'ye herhangi bir atıfta bulunulmamıştır. Fırat Yıldız davayı temyize götürmüştü, temyiz incelemesini yapan Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu ilk derece mahkemesinin kararını bozarak Sözleşme'nin 24. Maddesine atıfta bulunmuştur. Bunun üzerine ilk derece mahkemesi bozma ilamına uymuş ve ayrımcılık yapıldığına karar vererek ilgili yönetmeliği iptal etmiştir. Danıştay, Fırat Yıldız'a ayrımcılık yapıldığına karar vermiştir (14 Mayıs 2008 tarihli, K2008/3520 no'lu karar).

7. Hazırlanan "Erişilebilirlik 2010-2011 Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı" etkin bir biçimde yaşama geçirilmemiştir. Fiziksel çevrenin, açık alanların ve toplu taşıma araçlarının engelliler için erişilebilir hale getirilmesi için uzatılan süreler dolduğu halde bu alanlarda henüz kayda değer bir yol alınmamıştır.

8. Ülkemizde engellilerle ilgili sağlıklı, güncel, kapsayıcı veri yoktur. 2002 yılında yapılan "Engelli Profili Araştırması", bilimsel yöntem ve araçlarla gerçekleştirilmediğinden, elde edilen sonuçların çoğu diğer araştırma verileriyle desteklenememektedir. Verilerin sağlıklı olmaması, alanla ilgili planlamaların gerçekçi ve etkin olmasını önlemektedir.

9. Türkiye'de bir engellinin yasaların tanıdığı haklardan yararlanabilmesi için öncelikle Engelli Sağlık Kurulu Raporu alması gerekmektedir. Bu rapor engelliliğin türü (görme, işitme, ortopedik vb.) ve derecesini (yüzde olarak) içerir. Ayrıca kişinin hangi haklardan yararlanabileceğini de gösterir (engelli maaşı, eğitim yardımı, vergi indirimi vb.) Bu rapor yetkilendirilmiş hastanelerde, üç tıp doktorundan oluşan bir heyet tarafından verilir.

10. Bu rapora göre engellilik derecesi en az yüzde 20 olan çocuklar özel eğitim desteğinden yararlanabilmektedir. Eğitim desteği dışında kalan tüm destekler için (engelli maaşı, vergi indirimi, işe yerleşme, müzeler ve tiyatrolara giriş ücretlerinde indirimler vb.) ise engellilik derecesi en az yüzde 40 olmalıdır (devletin koyduğu kurala göre).

11. Medikal yaklaşıma dayanan bu raporlama sistemi Sözleşme'ye aykırıdır. Engelliliği sadece sağlık durumuna göre değerlendirmek, derecelere ayırmak ve özellikle "ağır engelli" gibi etiketleyici tanımlar koymak, bireylerin sosyal ve ekonomik haklardan yararlanmaları konusunda ayrımcılığa neden olmaktadır.

12. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Engelli Hakları Sözleşmesi ile ilgili olarak hazırlamakla yükümlü olduğu ilk ülke raporunun hazırlanması sürecine sivil toplum örgütlerini dahil etmemiştir. Raporun tamamlanıp sunulmasını takiben Türkçe versiyonunu açık kaynaklarda yayınlamamış, talep eden STK'larla Ülke Raporu'nun Türkçesini paylaşmamıştır.

Önerilen Sorular:

- Soru 1:** Tüm engellilerin yasaların tanıdığı haklardan eşit şekilde yararlanmasını engelleyen "engelli raporu alma sisteminin" Sözleşme'ye uygun bir hale getirilmesi için planlarınız nelerdir?
- Soru 2:** Mevzuatınızda, ağır engelli bireylerin (yoğun desteğe ihtiyacı olan) çalışma haklarını düzenleyen hükümler var mıdır?
- Soru 3:** Türkiye mahkemelerinde Sözleşme'nin uygulanır olması için hangi önlemleri almayı planlıyorsunuz?

Madde 5 EŞİTLİK VE AYRIMCILIK YAPMAMA

13. Türkiye’de engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılması, Engelliler Yasası’nda yasaklanmış ancak cezai yaptırım sadece Ceza Yasası’nda (TCK) yer almıştır.

14. Engelliliğe dayalı ayrımcılık yasaklandığı halde ve buna ilişkin yaptırımlar 2005 yılında TCK’nın 122. Maddesinde yer almasına rağmen, 2014 yılında yapılan değişiklikle, ilgili madde başlığına ‘nefret’ kelimesi eklenmiş, ayrımcılık fiilinin suç sayılması için fiilin ‘nefret saikiyle’ işlendiğinin ispatı şart olmuştur. Engelliler Yasası’nda istihdam ve eğitim başlıklarında ayrımcılık kesin bir dille yasaklanırken, ayrımcılık yaşandığında ne gibi bir yaptırımı olacağına işaret edilmemektedir.

15. Noterlik uygulamalarında ayrımcılık: Türkiye’de noterler, yürürlükteki mevzuata ve hukukun genel ilkelerine aykırı olmasına karşın, onur kırıcı bir biçimde, noterde işlem yaptıracak görme engellileri iki tanık bulundurmaya zorlamaktadır. Bu uygulama, 11/01/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Yasası’nın 15. maddesinin üçüncü fıkrasına (Ek 3) ve 18/01/1972 tarihli ve 1512 numaralı Noterlik Yasası’nın 73. ve 75. maddelerine (Ek 4) açıkça aykırı olmasına karşın devlet tarafından herhangi bir yaptırım uygulanmamaktadır. Görme engellilerin noterde işlem yaptırırken iki tanık huzurunda imza atması istenmektedir. Bu konuda Avukat Olgun Yılmaz’ın 12. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı dava reddedilmiştir (Karar tarihi: 11-04-2017, manevi tazminat).

16. Görme engellilerin noter ve banka işlemi yaparken yanlarında tanık bulundurma uygulaması değiştirilmiş, görme engelliler bağımsız olarak işlem yapma hakkını elde etmişlerdir. Ancak, O.Y. davasında noter görevlisi, iki tanık isteyerek O.Y.’nin bağımsız işlem yapmasına engel olmuştur. O.Y. kendisine ayrımcılık yapılması ve yasaların uygulanmaması nedeniyle dava açmış, ancak mahkeme yasalara rağmen noter görevlisini haklı bulmuştur.

17. Yasanın Genel Esaslar başlığında yer alan “Engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele engellilere yönelik politikaların temel esasıdır. Engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanması esastır.” ifadelerinin diğer alanlarda engellilere yasal koruma sağlaması beklenmektedir. Ancak, başta yaşam hakkı olmak üzere her alanda engellilerin ayrımcılığa uğradığı örnekleriyle ispat edilebilmektedir.

- 2009 ÖSYM Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu Madde 52’de Aydın Üniversitesi başvuru koşullarında ‘Özürü öğrencilere eğitim-öğretim verecek olanağımız olmadığından, özürü öğrencilerin tercih etmemesi gerekir’ ifadesi yer aldı. Dört STK, ayrımcılık yapmak suçundan savcılığa suç duyurusunda bulunmuş, ancak savcılık, Sözleşme hükümlerini dikkate almadığından suç unsuru bulmamış ve şikayeti işleme almadığı için dava açılmamıştır. Kılavuzdaki bu ifadeler kaldırılmamıştır.
- Ortopedik engelli H.Ö. yaşadığı Büyükçekmece ilçesinin belediye binasının erişilebilir olmaması nedeniyle hizmet alamadığı gerekçesiyle 2009’da suç duyurusunda bulunmuş, savcılık ‘iddiaların hukuki dayanaktan yoksun olduğu’ gerekçesiyle davayı reddetmiştir.
- Tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli T.T., İstanbul’da binmek istediği şehir içi otobüsünün şoförünün kapıyı açmadığı gerekçesiyle şoföre dava açmıştır. Davayı 2012’de karara bağlayan İstanbul 8. Sulh Ceza Mahkemesi, TCK’nın 122/1 maddesi gereğince şoförün altı ay hapisle cezalandırılmasına karar vermiş, ancak, dava 2014’te TCK’da yapılan değişiklik nedeniyle reddedilmiş ve şoför ceza almamıştır. 2012 yılında şoförün ayrımcılık suçu işlediğine karar verilmişti çünkü o dönemde 122. Madde başlığı sadece “ayrımcılık” idi. 2014 yılında başlıkta yapılan değişiklikle “nefret ve ayrımcılık” ifadesinin eklenmesiyle ayrımcılık suçunun nefret saikiyle işlenmiş olması şartı aranmaya başlamıştır. Böylece dava reddedilmiş, şoför işlediği ayrımcılık suçu nefret içermediği gerekçesiyle cezaya çarptırılmamıştır.

18. Konjenital anomali tanısı, gebeliklerin sonlandırılmasında en sık görülen gerekçelerden biridir. Hukuki düzenlemeler, fetüsün ciddi şekilde engelli doğacağına tespit edilmesi durumunda hamileliğin sonlandırılmasına izin vermektedir. Spina bifida, down sendromu gibi anomalilerin tespit edilmesi durumunda sağlık kurumlarında ailelere gebeliğin sonlandırılması ‘önerilmektedir’. Uygun danışmanlık hizmetlerinin olmaması aileleri çaresiz bırakmaktadır. Bu raporun hazırlanmasında yer alan STK’lar tarafından bildirilen birçok vaka vardır.

Önerilen Sorular:

Soru 4: Nefret saiki eklenerek Sözleşme'nin 2. Maddesinde geçen "engelliliğe dayalı ayrımcılık" tanımını ihlal eden TCK 122.

Maddedeki "nefret" ifadesini kaldırmayı düşünüyor musunuz?

Soru 5: Engelliliğe dayalı ayrımcılığın önlenmesi için TCK'nın ötesine geçecek düzenlemeler yapmak konusunda bir çalışmanız var mı?

Soru 6: Engelli bebeği olacağını öğrenen aileler için ne tür destek hizmetleriniz var? Bu ailelere doktorlar tarafından gebeliğin sonlandırılması için baskı yapıldığı doğru mudur? Bunu önlemek için yakın zamanlı planlarınız nelerdir?

Madde 6

ENGELLİ KADINLAR

19. Engellilerle ilgili en 'güncel' resmi rakamlar 2011 yılı Nüfus ve Konut Araştırması verileridir. Buna göre Türkiye'de engellilerin yüzde 57,2'si kadındır. Bir başka deyişle, üç milyondan fazla kadının en az bir engeli bulunmaktadır. Türkiye'de engelli kadınlar ve kız çocukların eğitim, sağlık, istihdam, haklara erişim ve katılım durumuna odaklanan herhangi bir resmi istatistik ve analiz veya genel istatistik sistemi içinde ayrıştırılmış veri bulunmamaktadır.

20. Engelli kadınlara ve kız çocuklara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve ayrımcılığa ilişkin devlet kurumlarında herhangi bir derinlemesine çalışma olmadığı gibi, koruyucu önlemleri içeren bir politika da yoktur. Toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadeleye dair yasal-koruyucu önlemler engelli kadınlar için de geçerlidir, ancak, engellilerin kendilerine özgü koşulları dikkate alan bir şiddetle mücadele planı devlet tarafından geliştirilmemiştir.

21. Engelli kadınlar ve kız çocukların insan haklarını koruyup geliştirmek ve onları güçlendirmek üzere sürdürülebilir politikalar ve eylem planları da bulunmamaktadır.

22. Türkiye devletinin taraf olduğu iki önemli Birleşmiş Milletler sözleşmesinin (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi-CEDAW ve Engelli Hakları Sözleşmesi-CRPD) birbiriyle etkileşebileceği çalışmalar yalnızca sivil toplum örgütleri tarafından yürütülmektedir.

23. Türkiye parlamentosunda 2009 yılında yasayla kurulan daimi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) bugüne dek engelli kadınlara yönelik herhangi bir çalışma yapmamıştır. 2016 yılında KEFEK altında "Engelli Kadınlar ve Engelli Yakını Olan Kadınlar Alt Komisyonu" kurulmuş ancak bu alt komisyon yaptığı başlangıç toplantısından sonra hiçbir faaliyet gerçekleştirilmemiştir. KEFEK'in çalışmaları kendi sitesinde yer almaktadır: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe>

24. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 2014 yılında yaptığı, ülke genelini kapsayan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda engelli kadınlar ve kız çocuklar içerilmemiştir.

25. "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2016-2020"de engelli kadınlardan söz edilmiştir. Örneğin; engelli kadınlar ve kız çocukların hem özel alanda hem de kamusal alanda şiddet, yaralanma, suiistimal, ihmal, ihmalkar davranış, kötü muamele veya sömürü gibi risklere daha açık olduğu belirtilmiş; engelli kadınları zorla dilendirmenin ekonomik şiddetin bir biçimi olduğu ifade edilmiş; engelli kadınların haklarını geliştirmeye yönelik önlem ve etkinliklere eylem planında yer verilmiştir.

Önerilen Sorular:

Soru 7: Engellilere yönelik kamusal hizmetlerin tasarımında, uygulanmasında ve izlenmesinde toplumsal cinsiyet eşitliği gözletilmekte midir? Bunun için hangi göstergeler geliştirilmiştir?

Soru 8: Engelli kadınlara yönelik hak ihlallerini önlemek ve kadınları güçlendirmek için hükümetleriniz 2009 yılından bu yana hangi yasal önlemleri almıştır? Bunları Sözleşme'ye dayandırmış mıdır?

Madde 7 ENGELLİ ÇOCUKLAR

26. Türkiye Ülke Raporu'nun eğitim, sağlık, şiddet gibi bölümlerinde engelli çocuklarla ilgili verilere, politikalara ve stratejilere yer verildiği görülmektedir. Ancak, Türkiye'de engelli çocukları da kapsayacak biçimde, çocuğun yüksek yararını gözeten, engelli çocukların gelişimlerini destekleyen, onların topluma tam ve eşit katılımlarını sağlamayı amaçlayan, ayrımcılıktan uzak, bütüncül ve kapsayıcı devlet politikaları olmadığına üzülererek söylemek zorundayız.

27. Ülke Raporu'nda belirtildiği gibi Türkiye'de Anayasa ve diğer yasalar çerçevesinde, engelli çocuklar dahil tüm vatandaşlar eşit sayılmaktadır. Ancak, Anayasa'da engelli çocuğa özel bir vurgu yoktur. Raporda sözü geçen Çocuk Koruma Yasası çoğunlukla, kanunla ihtilafı ve korunma ihtiyacı içinde olan çocuklara odaklanmakta olup tüm çocukları kapsamamaktadır.

28. Ülke Raporu'nda, "Çocuk Haklarına Dair 1. Strateji Belgesi ve Eylem Planı"nın (2013-2017) hazırlandığı ve 2013 yılında uygulanacağı belirtilmiştir. Bu eylem planında çok önemli hedefler bulunmaktadır. Ancak, Eylem Planı'nın uygulanması ve Temmuz 2018 itibariyle beklenen sonuçların elde edilip edilmediğine dair bir bilgi elimizde mevcut değildir.

29. Çocuk katılımı konusunda da engelli çocukları kapsayan ve geliştirici bir yaklaşım olmadığı Ülke Raporu'nda görülmektedir. Engelli çocukların karar alma süreçlerine katılımlarını destekleyen, kolaylaştıran herhangi bir mekanizma ve uygulama yoktur. Bugüne kadar engelli çocuklar tarafından kurulmuş bir dernek de bulunmamaktadır.

Önerilen Sorular:

Soru 9: Engelli çocukların haklarının korunması, geliştirilmesi, savunulması için bütüncül, kapsayıcı ve sürdürülebilir politika ve programların geliştirilmesine yönelik planlarınız nelerdir?

Soru 10: Çocuklarla ilgili tüm çalışmalara engelli çocukların tam ve etkin katılımını sağlamak için kapsamlı stratejiler ve mekanizmalar geliştirmesi, tüm disiplinlerde engelli çocuk bakış açısının yerleştirilmesi için ne gibi çalışmalar planlıyorsunuz?

Madde 8 FARKINDALIK YARATMA

30. Türkiye Ülke Raporu'nda yer verilen çalışmalara baktığımızda farkındalık yaratma konusunda yapılmış birkaç çalışma dışında sistematik çabalar gösterilmediğini görmekteyiz. Engelliler Günü gibi özel günlerde yapılan çalışmalar geniş kitleleri kapsamayan, bir grup engelli kişiye yönelik toplantılar ve eğlenceli etkinliklerden öteye gitmemektedir.

31. Ülke Raporu'nda Engelli Hakları Sözleşmesi konusunda farklı sektörlere yönelik seminerler düzenlendiği, erişilebilir formatlarda rehber kitaplar basıldığı ifade edilmiştir. Ancak, bu kitaplara, seminer bilgilerine Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün sitesinden ya da kamuya açık başka kaynaklardan erişilememektedir.

32. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde Sözleşme için ayrı bir web sayfası açıldığı belirtilmiş olmakla birlikte Temmuz 2018 itibariyle böyle bir web sayfası bulunamamıştır. Sözleşme metni işaret dili, Braille vb. formatlarda erişilebilir değildir.

33. Engelli bireylerin kitle iletişim araçlarındaki temsili Sözleşme'nin ruhuna uygun değildir. Bu konuda yapılan çalışmalar yetersiz kalmıştır. Engelli bireyleri yardıma muhtaç ve zavallı kişiler olarak gösteren içerikler medyada halen yer almaktadır.

34. Kamu idaresinde, Sözleşme'nin tanıtımı ve engelli haklarına dair bilinçlendirmeye yönelik sürekliliği olan etkili bir çalışma yoktur. Ülke Raporu'nda bahsi geçen çalışmalar amacına ulaşmamıştır.

35. Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği'nin Sabancı Vakfı'nın desteğiyle yürüttüğü, "Engelli Hakları İzleme Grubu Projesi" çerçevesinde gerçekleştirilen araştırmada, 2013-2014 eğitim öğretim yılında okutulan 1-8. sınıf kitaplarının içeriği araştırılmıştır. Elde edilen bazı bulgular şunlardır: Kitaplarda 'kusurlarına/eksikliklerine rağmen' engellilerin farklılıklarını kabul etmek gerektiği gibi acımacı ifadeler yer verilmektedir. Sakat bireyler bakıma muhtaç kimseler olarak görülmekte ve onlara destek olmak gerektiği öğütlenmektedir. Ders kitaplarında engelli bireyler 'normal birey' olarak görülmemektedir. Sağlık-hastalık ikiliği üzerinden engellilik bir hastalık olarak görülmekte, çoğu yerde (özellikle Sağlık Bilgisi ders kitabında) 'hastalık' kavramıyla ilişkilendirilerek kullanılmaktadır. Özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında engelli bireyler yardıma muhtaç toplumsal grup olarak gösterilmekte, "hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim" gibi kavramlarla birlikte anılmaktadır. Eşitlik kavramının engellilik bağlamında kullanımına rastlanmamıştır. Kitaplarda sıklıkla 'sağlıklı olmayan bireyler' olarak resmedilen engelliler bu çerçevede görev ve sorumluluklarını tam olarak yerine getiremeyen insanlar olarak resmedilmiştir. Bu tür ifadeler, engellilerin Cumhuriyetin eşit yurttaşları olarak algılanmamalarını besleyecek niteliktedir. (http://secbir.org/images/haber/2012/07/derskitaplarindaengellilik_rapor.pdf)

36. Engellilerin istihdamı hakkında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yürüttüğü AB destekli "Dezavantajlı Bireylerin ve Sosyal Entegrasyonu ile İstihdam Edilebilirliklerinin Geliştirilmesi Projesi"nin (DESİP) kamu spotunda görselleri kullanılan engelli bireylerden izin alınmadığı tespit edilmiştir. Engelliler söz konusu olduğunda etik ilkeler gözetilmemektedir.

Önerilen Sorular:

Soru 11: Engelli Hakları Sözleşmesi'nin tüm toplum kesimlerince bilinmesi, erişilmesi ve uygulanması için planlanmış bir çalışmanız var mı? 2019 yılı için bu konuya ne kadar bütçe ayırdınız?

Soru 12: Medyada engelli bireylerin istismarını önlemek, engelliliğin olumlu temsilini yaygınlaştırmak için ne gibi çalışmalar planlanmaktadır?

Soru 13: Herkes için erişilebilir, şeffaf bilgi kaynakları oluşturmak konusunda ne gibi önlemler almayı düşünüyorsunuz?

Soru 14: Medya, eğitim, istihdam, sağlık ve adalet sistemlerinde profesyonellere yönelik eğitim çalışmaları planlıyor musunuz? Bu çalışmalara 2019 yılı için ne kadar bütçe ayırdınız?

Soru 15: Eğitim sisteminde, okul öncesi eğitimden başlayarak engelliliğe dair farkındalık yaratmak için planınız nedir?

Madde 9 ERİŞİLEBİLİRLİK

37. Erişilebilirlikle ilgili standart olmasına rağmen, yapılan son yasal düzenlemeler buna uygun değildir. Örneğin bir kat için asansör gerekmektedir; Ekim 2017'de yürürlüğe giren yeni Planlanan Alanlar İnşaat Yönetmeliği'nde ise "Dört katlı ve daha fazla binalarda asansör tesisinin zorunlu olması, daha az katlı binaların da asansörlerle inşa edilebileceği" belirtilmektedir.

38. Erişilebilirlik için düzenlemeler olmasına rağmen, bunlara uyulmadığı ve cezai yaptırım uygulanmadığı için, bu keyfi uygulamalar devam etmiştir.

39. 1 Ocak 2018 tarihinde yürürlüğe giren Bankacılık Hizmetlerine Erişebilirlik Hakkında Yönetmelik'e rağmen bugün bankacılık hizmetleri engelliler için halen sorunludur. Engellilerin ve bankaların çoğu bu düzenlemeden haberdar değildir.

40. Hükümet 24 Haziran 2018 seçim beyannamesinde erişilebilirlik önlemlerine ilişkin beyanında, alınan önlemlerin yeterli olmadığını kabul etmiştir.

41. 2013 yılında Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre, sadece umuma açık hizmet veren her türlü yapı ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarında erişilebilirliğin incelenmesi uygun görülmüş, bilgiye erişimin denetlenmesi amaçlanmamıştır.

42. Yasayla belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesi için ek süre verilmesine, idari para cezalarının uygulanmasına ve genel bütçeye gelir kaydedilen idari para cezası tutarlarının kullanımına ilişkin hususları belirlemek amacıyla her ilde valiliklere bağlı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Kurulları kurulmuştur. Altı kişilik bu komisyonlarda iki sivil toplum örgütü temsilcisi yer almaktadır. Komisyon hangi binaları öncelikle inceleyeceğine karar verir. Ek süre için son tarih 7 Temmuz 2015 olarak verilmiştir.

43. Gerekli önlemi süresi içinde almayanlara idari para cezası kesilir ve bu ceza valilik tarafından onaylanırsa tahsil edilebilir.

44. Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Kurulları aktif olarak çalışmamakta, kurulların kestiği cezalar da valiliklerce onaylanmamaktadır. Komisyon kararları çoğunlukla devlet yararına sonuçlanmaktadır. Engelliler sorunlar karşısında Kurullara başvuru haklarının olduğu konusunda bilgilendirilmemiştir. Başvuru koşullarına ilişkin bilgiler valiliklerin sitelerinde mevcut değildir.

45. İbadethanelerin erişilebilir olmamasına bahane olarak "Camilerin çoğunun hayırsever vatandaşlar tarafından yapıldığı ve mülkiyet haklarının doğal ve tüzel kişilere ait olması nedeniyle, erişilebilirlik düzenlemelerinde bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Toplum bilincini artırma faaliyetleriyle bu tür sorunların üstesinden gelinmesi planlanmaktadır" denmektedir. Binalar kime ait olursa olsun yasaların uygulanmasından kaçınılamaz. Engelli bireylerin camilere alınmadığı örnekler vardır: İstanbul Şişli Cengiz Topel Camisinde bina girişinde korunaksız bir alan 'engelli namaz kılma yeri' olarak ayrılmıştır. Engelliler soğuk ya da çok sıcak havalarda bile camiye girememekte, bu alanı kullanmaya yönlendirilmektedir.

Önerilen Sorular:

Soru 16: Türkiye'de kaç cami ve cem evi TSE Standartlarına göre "erişilebilir belgesi" almıştır?

Soru 17: Engellilerin, haklarına yönelik bilgi alabileceği yerlerin ve şikayet mekanizmalarının tanıtımı yapılmakta mıdır?

Soru 18: Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Kurulları yıllara göre hangi kurumlara ne kadar ceza kesmiştir?

Soru 19: Bankacılık Hizmetlerine Erişebilirlik Hakkında Yönetmelik kapsamında, fiziksel erişilebilirlik ve bilgiye erişim konusunda yapılan denetimler var mıdır? Kaç bankanın verdiği hizmetin erişilebilir olduğu kabul edilmektedir?

Soru 20: Belirli bir zaman çizelgesi ve bütçe üzerinden erişilebilirliği sağlamak hususunda devletin ne gibi planları vardır?

Soru 21: Makul düzenlemenin gerçekleştirilmemesini engelliliğe dayalı bir ayrımcılık biçimi olarak kabul edecek yasal düzenlemeler yapacak mısınız?

Madde 11

RİSK DURUMLARI VE İNSANİ AÇIDAN ACİL DURUMLAR

46. Türkiye’de Arama ve Kurtarma Yönetmeliğinde ‘engellilik’ hiç geçmemektedir. Mevzuatta doğal afetlerde ve acil durumlarda engelli bireylerin nasıl tahliye edileceğine yönelik esaslar belirtilmemiştir.

47. “Konya’da özel bir engelli bakım merkezinde kriz kontrol odasında belirlenemeyen nedenle çıkan yangında, kilitli olan odada kontrol altında tutulan 29 yaşındaki zihinsel engelli G.Ö. yaşamını yitirdi (www.haberler.com/engelli-bakim-merkezinde-yangin-1-kisi-oldu-2-1-8424083-haberi/)” haberinde olduğu gibi, görevlilerin eğitimlerinde engellilerin tahliyesine yönelik bilgi ve beceri eksikliği engellilerin hayatına mâl olmaktadır. Özellikle solunum cihazına bağlı ve yatağa bağımlı olanların bir doğal afet sırasında ne yapacaklarına yönelik doğrudan aileleri hedef alan bir bilgilendirme yoktur.

48. İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik’te “İşyerlerinde yaşlı, engelli, gebe kişiler veya kreş varsa çocuklara tahliye esnasında refakat edilmesi için tedbirler alınır” ifadesi yer almıştır. Tahliye esnasında engelli bireylere kimlerin refakat edeceğine, refakat edecek kişilerin nasıl bir eğitim alacağına, özellikle tekerlekli sandalye kullananların nasıl ve hangi yollarla tahliye edileceğine dair hiçbir plan yoktur. Yangında kullanılacak yolların erişilebilir olmasına dair bir hüküm de bulunmamaktadır.

49. İşitme engellilerin acil bir durumda çalan zili ya da anonsu duyma ihtimalleri yoktur. Bu nedenle acil durum uyarısı için ışıklı uyarı sistemi olmak zorundadır.

50. Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik’de işitme engelliler için ışıklı uyarı cihazı kullanılması hakkında “İşitme engelli kişilerin bulunma ihtimali olmayan alanlarda ışıklı uyarı cihazı kullanılması mecburi değildir” ifadesi yer almaktadır.

Önerilen Sorular:

Soru 22: Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik’te yer alan, binada işitme engellilerin bulunmama ihtimali öngörüsünün dayanağı nedir?

Soru 23: İş Sağlığı ve Güvenliği mevzuatında engelli çalışanların sağlıklı ve güvenli ortamlarda çalışmalarını için hangi hükümler yer almaktadır?

Soru 24: Engellilere yönelik acil durum tedbirlerinin mevzuatta yer alması hususunda devletin ne gibi planları vardır?

Madde 12

YASA ÖNÜNDE EŞİT TANINMA

51. Türkiye’de Ceza Yasası’na göre kişiye rızası dışında kürtaj yapılması ve kısırlaştırma yasaktır. 25 yaşında zihinsel engelli bir kadına ilk doğumunda (Ankara’da özel bir hastanede) kendisinin ve eşinin izni olmadan sadece annesinin izniyle tüp ligasyonu uygulanmıştır. Bu, STK'lara bildirilen örnek bir vakadır. Sağlık sisteminde bu gibi vakaların sayısı hakkında veri yoktur.

52. Ülkemizde zihinsel engeli olanların evlenmesinde yasal kısıtlılıklar vardır. Engelli Hakları Sözleşmesi’nin 23. Maddesine aykırı olarak, Medeni Yasa’da, evlenmek isteyen engellilerin hür iradeleri dikkate alınmaksızın evlenmelerine engel hüküm vardır. Medeni Yasa Madde 133’te “Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler” ifadesi bulunur. Buna göre; evlenmek isteyen zihinsel engelliler psikiyatri doktorunun izni olursa evlenebilmektedir.

53. Özel tüketim vergisinden muaf olunarak alınan aracın zihinsel ya da ruhsal engelli bireye ait olması durumunda araç alım ve satımında engelli bireye vasi atanması istenmektedir.

54. Hakkında vasilik kararı alınmış birey seçimlerde oy kullanamamaktadır.

Önerilen Sorular:

Soru 25: Özel hastaneler ve kamu hastanelerinde kendi izinleri olmaksızın sadece mahkeme kararıyla kısırlaştırılan engelli erkek ve kadın sayısı ile zorla kürtaj yapılan kadın sayısı nedir? Bu yönde sağlıklı verilere ulaşabilmek için ne gibi önlemler almayı düşünüyorsunuz?

Soru 26: Engelli Hakları Sözleşmesi Madde 12'yi ihlal eden, başka bir kişi tarafından onay verilen vakalar da dahil olmak üzere; zorla kürtaj ve zorla kısırlaştırma yapılmasının yasalaşmasını ve uygulanmasını önleyecek hangi önlemleri almayı öngörüyorsunuz?

Soru 27: Sözleşme'nin 23. Maddesi dikkate alınarak; engelli bireylerin kendi rızasıyla evlenme ve aile kurma haklarının düzenlenmesi için Medeni Yasa'da bir düzenleme yapmayı düşünüyor musunuz?

Madde 13 ADALETE ERİŞİM

55. Hapiste Engelli sitesi (<https://hapisteengelli.wordpress.com/>) Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği'nin (CİSST) Kasım 2012 tarihinde başlatmış olduğu Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar Projesi kapsamında kurulmuştur. CİSST, Kasım 2012 ile Kasım 2013 tarihleri arasında dezavantajlı bireylere yönelik bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın raporuna göre;

a) Adalet Bakanlığı'nın engellilere ilişkin istatistik verileri, esas olarak ortopedik, görme, işitme, konuşma ve zihinsel engellileri kapsar. Şizofreni, bipolar bozukluk gibi ruhsal engellilik halini, kalp damar hastalıkları, organ yetmezlikleri, kanser, metabolik rahatsızlıklar, HIV+ gibi özel ihtiyaçları olan kişileri engelli olarak saymamaktadır. CİSST'in Temmuz 2013 tarihli bilgi edinme başvurusuna gelen yanıtta Türkiye genelindeki ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde 115 engelli tutuklu ve hükümlü bulunduğu ifade edilmiştir. Bu sayının tüm engellileri kapsamadığı ortadadır.

b) Hapishanelerin erişilebilirliğine yönelik Adalet Bakanlığı 8 Temmuz 2013 ve 4 Eylül 2013 tarihli iki bilgi edinme başvuruza "Ülkemiz genelinde 355/360 ceza infaz kurumu bulunmaktadır. Bu kurumlar çokkatlı olmadığından, engellilerin yaşam şartlarına mani bir durum bulunmamaktadır" yanıtı verilmiştir.

56. Protez bacak veya tekerlekli sandalye kullanan STK temsilcileri ile birlikte hapishane ziyaretleri yapıldığına dair Bakanlığın verdiği bilginin doğru olmadığı tespit edilmiştir.

57. Ayrıca bu yanıt sadece tekerlekli sandalye kullanan mahpuslar düşünülerek verilmiştir. Hapishanedeki diğer engel grupları dikkate alınmamıştır. Oysa erişilebilirliğe uygun olmak, görme engelliler için kabartma zemin olmasından, işitme engelliler için işaret dili bilen personel istihdamına, felçliler veya süregen hastalıkları olanların ihtiyaç duydukları tıbbi ekipman ve sarf malzemelerinin teminine kadar birçok ihtiyacın düşünülmesini gerektirir.

58. Mevcut yasa, "cezaevinde tedavisi mümkün olmayan" bir hastalığı olanlarla, "cezaevi koşullarında hayatını kendi kendine sürdüremeyecek" olanların cezalarının ertelenmesini öngörmektedir. Ancak, hem bunun için durumun "mahkumun hayatı için kesin bir tehlike teşkil etmesi" ve "toplum güvenliği bakımından tehlike oluşturmama" şartı aranması ve buna mahkemenin değil savcılığın karar vermesi, hem de uygulamada ceza ertelenmesi için Adli Tıp Kurumu'ndan rapor istenmesi, tahliye sürecini yavaşlatıp zorlaştırmaktadır.

59. Adli Tıp Kurumu kararlarında tartışmaya açık bulunan önemli bir konu da "cezaevi şartlarında tedavi görebilir, yaşayabilir" diye karar verilirken, bu 'cezaevi koşullarının' tanımlanmamış olmasıdır.

60. Kendi kendine bakamayacak durumda ağır hasta ya da engelli pek çok kişi halen hapishanededir. Bu kişilerin bakımı, gönüllü olarak onlara yardım eden diğer mahpuslar, içeri girmesine izin verilen yakınları veya idarenin ücret ödeyerek çalıştırdığı mahpuslar tarafından yapılmaktadır. Bu kişilerin bakımının eğitilmiş ve profesyonel kişilerce yapılması şarttır.

61. Hapishane girişlerindeki duyarlı kapılar ve retina taraması, hem engelli mahpuslar hem de engelli ziyaretçiler için sorun oluşturmaktadır.

62. Görme engelliler retina taramasına girmemektedir, ancak, bu kişilerin engeli fiziki olarak görünür değil ise görme engelli olduklarını raporla ispatlamaları istenmektedir.

Önerilen Sorular:

Soru 28: Ceza infaz kurumlarında kalan engellilerin ve kronik hastalığı olanların sayısı nedir?

Soru 29: Cezaevinde kendi kendine bakamayacak durumda olan ya da cezaevinde tedavisi mümkün olmayan mahpusların cezalarının ertelenmesi hususunda prosedürlerin yaşam hakkı gözetilerek yeniden düzenlenmesi için planlarınız nelerdir?

Soru 30: Ülkenizde adalet sistemine ait tüm binaların erişilebilirliğinin sağlanması için planlarınız nelerdir?

Madde 16

SÖMÜRÜ, ŞİDDET VE İSTİSMARDAN KORUNMA

63. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'nin (ŞÖNİM) erişilebilirliği konusunda önemli sorunlar vardır. Tekerlekli sandalye kullanan ya da engelli çocuğu olup ŞÖNİM'e başvuran kadınlar için fiziki yapı uygun değilse bu kişiler kurum bakımına yönlendirilmektedir. Bu durumda olan engelli kadınların kimlik bilgilerinin gizliliği korunmamaktadır.

64. Engelli bireyler ve yakınları, fiziksel-cinsel saldırı, istismar ve kötü muamele olaylarına karşı bilinçlendirilmemekte, korunma yöntemlerini ve adalete erişim yollarını bilmemektedir.

65. Engelli bireylere yönelik istismar vakaları basında yer alırken kimlik bilgileri ifşa edilmekte veya yaşadıkları yer, yaşları, engel durumları açıkça yazılmaktadır. Bununla birlikte, açılan davaların iyi hal indirimi, tutuksuz yargılama, cinsel saldırı anında "kadının bağırp yardım istememesi" gibi nedenlerle düştüğü görülmektedir.

66. Engelli bireylerin aile içi veya dışı şiddete maruz kaldığının anlaşılması ancak yakın takiple mümkün olacaktır. Ülkemizde, yakın izlemeyi yapabilecek bir mekanizma yoktur.

67. Özellikle kurum bakımı altındaki engelli bireylerin ihmal, istismar, şiddet vakalarının izlenmesi için etkin mekanizmalar yoktur.

68. Engelli çocuklar hem kamusal alanda hem de özel alanda şiddete maruz kalmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıpları, sosyal desteğin ve dayanışmanın olmaması, engelliler hakkında yeterli bilgiye sahip olmama, şiddetin nedenleri arasındadır.

Önerilen Sorular:

Soru 31: ŞÖNİM binalarının erişilebilir olmamasından dolayı, buralara başvuran kaç kadın kurum bakımına yönlendirilmiştir?

Soru 32: Bakım merkezlerine sevk edilen kadınların güvenliği ve kimlik bilgilerinin gizli kalması için ne gibi önlemler alınmıştır?

Soru 33: Ülke Raporu'nda geçen ve sayısı "bir" olarak verilen; erişilebilirlik ilkelerine uygun olarak yeniden yapılandırılmış ve Özelleştirilmiş Kadın Sığınmaevi adı altında hizmete sunulan kadın sığınma evleri tüm illerde olacak şekilde yaygınlaştırılmış mıdır? Bunların sayısı nedir?

Soru 34: Ülke Raporu Paragraf 122'de bahsedilen bağımsız denetim mekanizması kurulmuş mudur? Bu mekanizmanın bugüne dek yapılan faaliyetleri nelerdir?

Madde 19

BAĞIMSIZ YAŞAMA VE TOPLUMA KATILIM

69. Bağımsız yaşam engelli bireyin kendi yaşamı ve yaşam tarzı üzerinde kontrole ve seçme özgürlüğüne sahip olmasıdır. Bunun sağlanabilmesi için en başta kurumsuzlaştırma, erişilebilir çevre ve bireysel asistanlık hizmetinin sağlanması gerekir. Ülke Raporu'nda 'Bağımsız Yaşama ve Topluma Dahil Olma Hakkı'nın Sözleşme'nin ruhuna uygun olarak anlaşılmadığı görülmektedir; bağımsız yaşama politikası engelli bireylerin kurum ya da aile yanında bakımını desteklemektedir.

Kurum ya da aile yanında bakım desteğinden yararlanabilen kesim “ağır engelli raporu” almaya mecbur tutulmaktadır. Bakıcısı olmadan evden çıkabilen ya da öz bakımını yapabilen kişiler bu destekten yararlanamamaktadır. Devlet tarafından yürütülen ve engelli bireylerin bağımsızlığını destekleyecek en önemli araçlardan biri olan Kişisel Asistanlık hizmetinin geliştirilmesi yönünde hiçbir çalışma yoktur.

70. Ülkemizdeki mevzuat, Engelli Hakları Sözleşmesi Madde 19 ile uyumlu olarak tüm engellilerin diğerleriyle eşit seçeneklere ve toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul etmektedir. Ancak, Ülke Raporu’nda daha çok evde ya da kurumda bakım konusuna değinilmiştir.

71. Engellilerin bağımsız yaşama için ihtiyaç duydukları kişisel, mekansal ve toplumsal desteklere erişimi konusunda politikalara yer verilmemiştir. Kişisel olarak ihtiyaç duydukları işitme cihazı, tekerlekli sandalye, ortez, protez ve benzeri araçların devlet tarafından sağlanmasında kısıtlılıklar vardır. Bireysel taleplere uygun bu tür gereçler, ülkemizde oldukça pahalıdır ve devlet çok az bir ödenek vermektedir. Engellilerin kendi konutlarının erişilebilir olması için yerel yönetimler tarafından destek hizmeti verilmesi zorunluluğu yoktur. Toplumsal destek mekanizmalarını harekete geçirecek aktif ve sürdürülebilir çalışmalar da bulunmamaktadır. Toplumda önyargılar engellilere verilecek destek hizmetlerinin ‘pahalı ve gereksiz’ görülmesine neden olmaktadır.

72. On sekiz yaşını dolduran ancak istihdam edilemeyenlere, 2022 sayılı Yasa kapsamında “sosyal yardım” adı altında engelli maaşı bağlanması için bazı kriterler vardır. Bu sosyal yardım için engelli birey, bağımsız bir birey olarak düşünülmez.

73. Yapılan gelir ölçümünde evde yaşayan herkesin gelirine bakılır ve kişi başı gelir asgari ücretin üçte ikisi (2018 yılı için 967 TL) ise bakım maaşı bağlanır.

74. Bakımevlerinde kalan ağır zihinsel engelli çocukların saldırganlığının kontrol altına alınması için kendilerine yatıştırıcı ilaç verildiği, özellikle SP’li çocuklar gibi ağızdan beslenmesi güç çocukların beslenme sorunlarının çözümü için mideye tüp takılması işleminin yapıldığı (PEG -Perkutan Endoskopik Gastrostomi) bakımevlerinde kalan ya da çalışanlardan öğrenilmiştir. Ancak, bu konularda bakımevlerinde inceleme yapılması ülkemizde neredeyse imkansızdır. Çünkü bu kurumlar STK’ların inceleme talepleri karşısında ‘kapalı kurum’ olarak görülmektedir.

75. Engelli çocuğuna bakmak için bir çözüm bulamayan anneler çoğunlukla bakım yükünü üstlendiklerinden çalışma hayatından uzaklaşmaktadırlar.

76. Engellilerin cinselliği en az konuşulan konulardan biridir. Engelliler cinsel sağlık hizmetlerine erişimde de sıkıntılar yaşamaktadır. Bu alanda çalışan uzmanların bile, engelli bireylerin cinsellik yaşamadığına dair önyargıları vardır. Erişilebilirlik sorunları, cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanlarında da yaşanmaktadır; fiziksel engelli bireylerin bağımsız bir şekilde muayene olmasını sağlayacak düzenekler yoktur; cinsellik, cinsel sağlık, üreme sağlığı gibi konularda basılan ve dağıtılan broşür ve kitapçıklar görme engelliler için erişilebilir değildir; sağrıların mahremiyeti işaret dili bilen uzman eksikliği nedeniyle sağlanamamaktadır.

77. Engellilerin cinsiyetsizleştirilmesi onları cinsel şiddete daha açık hale getirmektedir çünkü durumu yetkili kurumlara bildirmede zorluk yaşamaktadırlar. Ev içi şiddet ve cinsel şiddet engellilere bakım veren kişiler tarafından yapıldığı için bu şiddeti durdurmaları çok zordur.

78. Zihinsel engelliler cinsel şiddeti anlamlandıramaz ve ifade edemez.

79. Engelliler çocuk sahibi olmak istediklerinde de sağlık görevlileri tarafından ayrımcılığa uğramakta ve ihtiyaç duydukları güvenilir bilgi ve desteği alamamaktadır. Hatta bazı engellilerin üreme fonksiyonlarının zorla durdurulması teklif edilmektedir.

Önerilen Sorular:

Soru 35: Sözleşme'nin 19. Maddesine uygun biçimde engelli bireyi bağımsız bir birey olarak kabul ederek; sosyal yardımları aile gelirine bakmaksızın sadece engellinin gelirinin gözetildiği bir düzenleme yapmayı düşünüyor musunuz?

Soru 36: Hiçbir akrabası ya da vasisi olmayan ancak kendi evinde yaşamak isteyen engelli bireylerin bireysel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak devlet tarafından istihdam edilen bakım elemanlarından hizmet almasını destekleyen bir planınız var mı? Bu konuda devlet politikanız nedir?

Soru 37: Engelli bireylerin eğitim aldığı özel eğitim kurumlarında müfredata "bağımsız yaşama becerileri" adı altında bir ders modülünü ne zaman ekleyeceksiniz?

Soru 38: Kurum bakımında kalan kaç engelli bireye beslenme amaçlı mide tüpü takılmıştır (Perkutan Endoskopik Gastrostomi)?

Soru 39: Bağımsız yaşamayı destekleyecek tekerlekli sandalye, işitme cihazı, ortez, protez gibi araç ve gereçlerin, bireysel ihtiyaçlar göz önüne alınarak devlet tarafından ödenekle desteklenmesi konusunda bir düzenleme yapmayı düşünüyor musunuz?

Madde 20 KİŞİSEL HAREKETLİLİK

80. Kişisel hareketlilik ve ulaşım konusunda Ülke Raporu şehir içi ve şehirlerarası toplu taşıma ulaşımında engelli bireylere uygulanan indirimlerden söz etmektedir. Buna karşın, ulaşım araçlarının, binilen ve inilen durakların, istasyon ve havalimanlarının erişilebilir olmasına ilişkin ayrıntılara yer verilmemiştir. İstanbul ve Ankara'da otobüslerde inilen durağı belirten sesli anons sistemleri mevcutken, diğer şehirlerde buna rastlanmamaktadır. Mevcut anonsların dahi insan hataları ve fiziksel şartların yetersizliği nedeniyle düzgün çalıştırılmadığı gözlenmektedir.

Bunun yanı sıra, istasyon ve durak benzeri çoğul erişim alanlarında sunulan bir bilginin, görme, duyma ve dokunma duyularından en az ikisine hitap etmesi kuralı bulunmaktadır. Fakat durak, istasyon ve havalimanlarında verilen bilgi, ya sadece görsel ya da sadece işitsel olarak sağlandığı için birçok engellinin buralarda tek başına hareket etmesi mümkün olmamaktadır. Metro istasyonlarında görme engellilerin kullanımı için düzenlenmiş kabartma harita bulunmamaktadır. Havalimanlarında yer alan kılavuz çizgiler, kişiyi yalnızca danışma masalarına kadar götürecektir şekilde yapılandırılmıştır.

Madde 21 İFADE VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE BİLGİYE ERİŞİM

81. Ülke Raporunda, Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) kriterlerinin Türkçeye çevrilmesi ve tanıtımı gibi hususlardan bahsedilmektedir, ancak, bu kriterlerin uygulanmasına ve denetlenmesine ilişkin mevzuat mevcut değildir. Fiziksel erişilebilirliği düzenleyen yönetmelik ve yönergeler olmasına karşın, bilgiye, web sayfalarına, uygulamalara erişilebilirliği düzenleyen kapsamlı bir çalışma yoktur. Her ne kadar Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu yaptığı engelsiz erişim çalışmalarıyla bazı kurallar ortaya koysa da bunları yalnızca GSM operatörleri bir nebze uygulamıştır.

82. Engelliliğin televizyon dizilerinde zavallı bir durum ve bağımlılık olarak yansıtıldığı görülmektedir. Televizyon yayınlarında, işitme engelli kişiler (altyazılı bir yayın, işaret dili tercümesi) veya görme engelli kişiler için erişilebilir olması (sesli betimleme) konularında halen yol alınamamıştır.

Önerilen Sorular:

Soru 40: Ülkenizde ulusal yayın yapana televizyon kanallarından kaçısı hem görme hem de işitme engelli bireyler için erişilebilirdir?

Soru 41: Tüm kamu kurumlarında ve özel sektörde, bilgiye erişimi sağlamak için işaret dili tercümanı istihdamı, Braille alfabesiyle bilgiye erişim gibi önlemlerin alınması ve bunların denetlenmesi için bir eylem planınız var mı veya olacak mı?

Madde 23

KONUT DOKUNULMAZLIĞI VE AİLEYE SAYGI

83. Engelli bireylerin evlat edinme başvuruları da reddedilmektedir (Evlat Edinme Yönergesi Madde 13).

84. Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde yer alan hükümde de ayrımcılık vardır; çocuğa zarar verecek düzeyde fiziksel engeli, ruhsal rahatsızlığı, devam eden hastalığı ve bulaşıcı hastalığının olmadığını gösteren rapor istenmektedir.

Önerilen Sorular:

Soru 42: Engelli ebeveynlere danışmanlık hizmeti veren kurum/birim hangisidir? Danışmanlık alan engelli ebeveyn sayısı yıllara göre kaçtır?

Soru 43: Engelli kadınlara doğum öncesi ve sonrasında danışmanlık hizmeti veren özel birimler hangileridir, hangi konularda eğitim/danışmanlık verilmektedir ve bu hizmetten yararlanan engelli kadın sayısı yıllara göre kaçtır?

Soru 44: Engellilerin haklarını kısıtlayan koruyucu aile ve evlat edinmeye dair mevzuatın Sözleşme'ye uygun olarak değiştirilmesi düşünülmektedir midir?

Soru 45: Ülke Raporu'nda engelli bireylere verildiği söylenen aile danışmanlığı hizmetleri hangi kurumlarda hangi meslek elemanlarıyla yapılmaktadır?

Madde 24 EĞİTİM

85. Ülkemizde, Sözleşme'nin 24. Maddesine uygun olarak yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ancak, uygulamada Sözleşme'nin sıkça ihlal edildiği görülmektedir. Eğitimde erişilebilirlik koşulları sağlanmadığından engelli bireylerin okuldan ayrılma oranları yüksektir. Engellilerin ömür boyu eğitim hakkı Anayasa ile korunsun da zorunlu eğitim sürecinde genel eğitim içinde kalmalarını sağlayacak politikalar yoktur.

86. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) 2017 yılı Küresel Eğitim İzleme Raporu'nu (Global Education Monitoring Report - GEM Raporu) yayınlamıştır. Bu rapora göre Türkiye'de, engeli olduğunu belirten 18-24 yaş arası gençlerin okuldan erken ayrılma oranı yüzde 60'ın üzerindedir; bu, seçilmiş 25 Avrupa ülkesi içindeki en yüksek orandır.

87. Ülkemizde engelli bireylerin eğitime katılımlarını (yaş, cinsiyet, engel durumu) ortaya koyan güncel bir veri kayıt sistemi yoktur.

88. Eğitimin kapsayıcı olması için; okulların fiziki erişilebilirliğinin sağlanması, görme ve işitme engelliler için bilgiye erişimi sağlayacak materyalin temin edilmesi gerekmektedir.

89. Sözleşme'de yer alan; eğitimde fırsat eşitliği ve genel eğitime katılımlarıyla ilgili ifadelerle aykırı olarak okul yönetimlerinin aileden habersiz çağrısıyla Rehberlik Araştırma Merkezlerinin (RAM) çocuk aleyhinde kararlar aldıkları STK'lara iletilmektedir. Bu kararlar arasında; çocuğun kaynaştırma kararının sonlandırılarak sadece engelliler için eğitim veren okullara yönlendirilmesi, eğitim gün ve saatlerinin düşürülmesi, ailelerin çocuğun okulda kalmasında ısrar etmesi karşısında çocuğun sınıf içinde kendi haline bırakılması durumu yaşanmaktadır.

90. Okul yönetimlerinin engelli çocuklar için düzenleme yapmak yerine, çocuğun belli gün ve saatlerde okula gelmesini sağlamak için RAM kararı çıkartmaları doğrudan ayrımcılıktır. Ailelerin ayrımcılıkla ilgili şikayetleri dikkate alınmamaktadır.

91. Ağır engelli olan (yatağa bağımlı) çocukların genel eğitime katılmaları konusunda yasal bir düzenleme yoktur. Hiç okula gidemeyen bu çocukların eğitim hakkı, okullara “pasif kayıt” olmalarıyla korunmuş gibi gösterilmektedir. Bu çocuklar, dönem sonlarında kendilerine karne verilerek eğitim sisteminde tutulmuş gibi gösterilmektedir.

92. Engelli çocuklar okula kayıt sırasında okul yönetimi tarafından istenmediğinde, çözüm olarak engellilere eğitim veren okullara yönlendirilmektedir. Bu durum, idarecilerin Sözleşme hakkında bilgi sahibi olmamasından kaynaklanmaktadır.

93. Okullarda sürekli hizmet vermek üzere sosyal hizmet uzmanları ve sağlık personeli bulundurulmamaktadır.

94. Ciddi işitme kaybı olan bir üniversite öğrencisi Kamu Denetçiliği Kurumu’na (KDK) yaptığı başvuruda; eğitim yaşamı boyunca özel önlemlerin alınmadığını, dolayısıyla mezuniyetinin geciktiğini, kurumların keyfi olarak sağlık raporu istediğini, Engelli Hakları Sözleşmesi hükümlerinin, özellikle de makul düzenlemenin farkında olmadığını belirtmiştir. Öğrencinin Sözleşme’nin 24. Maddesinde belirtilen haklardan yararlanamadığı görülmüştür.

Önerilen Sorular:

Soru 46: ÖSYM tarafından yapılan sınavların, engel durumuna göre işaret dili ile bilgisayar sisteminde yapılması için gerekli çalışmaların yapılması düşünülmekte midir? İşaret diliyle sınav sorusu düzenlemeyi, başarının artırılması için bir yol olarak görüyor musunuz?

Soru 47: Yatağa bağımlı ya da solunum cihazı kullanan çocukların genel eğitimde yer almaları için ne gibi önlemler almayı düşünüyorsunuz?

Soru 48: Üniversiteler dahil tüm okulların ve RAM’ların, fiziki erişim ve bilgiye erişimleriyle ilgili olarak tüm önlemlerin alınması için belirlediğiniz son tarih nedir?

Soru 49: Fatih Projesi kapsamında dağıtılan tablet bilgisayarların görme, işitme ve zihinsel engelli çocukların kullanabileceği biçimde düzenlenmesi için ne gibi çalışmalarınız vardır?

Soru 50: Tüm öğretim personelinin eğitiminin yetersizliği de dahil olmak üzere içermeci eğitim hakkının uygulanmasında kapasite, siyasi irade ve teknik bilgi eksikliğini gidermek için ne gibi önlemler almayı düşünüyorsunuz?

Madde 25 SAĞLIK

95. Türkiye yasaları, sağlık hizmetlerinde engellilik temelinde ayrımcılık yapılmasını yasaklamıştır. Özürlüler İdaresi’nin (2010) yaptığı bir araştırma, sağlık hizmeti alırken engellilerin yarıdan fazlasının ayrımcılığa uğradığını göstermiştir.

96. Devlet engelli bireylerin erişilebilirliğinin sağlanması için çaba harcamaktadır, ancak, sağlık kurumlarının erişilebilirliği (fiziksel, iletişim ve bilgiye erişim) konusunda halen eksiklikler vardır; muayene masaları ve teçhizat engellilere uygun değildir. Örneğin kadın-doğum kliniklerinde muayene masaları ve mamografi cihazları özellikle bedensel engelli kadınlar için erişilebilir değildir.

97. Halk sağlığı programları engelli bireyler dikkate alınarak yapılmamaktadır. Engelli bireylerin üreme ve cinsel sağlığına ilişkin programlar yoktur.

98. Multidisipliner kliniklerde hizmet verilmesi gereken alanlara ilişkin bir devlet politikası bulunmamaktadır. Örn: Spina bifida, serabral palsy, multiple skleroz vb. durumlarda hastaların yaşam boyu sağlık hizmeti alması gerekir. Ancak, ülkenin her bölgesinde her hastanede bu hastalıkların tedavisi konusunda uzman birimler yoktur. Bu hizmetler için çoğu zaman yüksek ücretler ödemek gerekmektedir.

99. Nadir hastalık nedeniyle engelli kalma vakalarının çoğunda tedavi giderleri devlet tarafından ödenmemektedir. Örneğin walf-hirschhorn sendromu olan bir birey fizyoterapiye ihtiyaç duyduğu halde ödenekten yararlanamamaktadır. Prematüre doğum nedeniyle motor gelişim geriliği olan bir çocuk da bu ödeneği alamamaktadır.

100. Solunum cihazına bağlı olarak evde yaşamını idame ettiren çocuklara (spinal müsküler atrofi hastaları gibi) evde fizyoterapi hakkı tanınmamıştır.

101. Sosyal güvence kapsamında olan fizyoterapi, tıbbi malzeme, ortez, protez temininde hizmet verilen bireyler arasında ayrımcılık yapılmaktadır. Örneğin bir adet diş implantı için milletvekillerine 700 lira ödenirken, engelli bir bireye sadece özel şartlar sağlanırsa (hastalık nedeniyle diş yokluğu gibi) 90 lira ödenmektedir.

102. Yürüyemeyen ve akülü/tekerlekli sandalye kullananlar arasında ellerini kullanmasına engel durumu olmayanlar, ya da kalp, KOAH gibi hastalıkları olmayanlar SGK'dan ödenek alamamaktadır. Örneğin omurilik felçli bir birey, elleri sağlamsa akülü tekerlekli sandalye ödeneği alamamaktadır.

103. Engelli bireylerin ihtiyaç duyduğu fizyoterapi hizmetleri, 2016 yılında 16 yaşını dolduranlar için sonlandırılmıştı. STK'ların mücadelesi sonucunda yaş sınırı kaldırılmıştır. Ancak, 16 yaş üzeri engelli bireyler ihtiyaç duyduklarında fizyoterapi hizmetlerinin sadece ilk 30 seansını özel merkezlerden alabilmekte, geri kalan 30+30 seansı Sağlık Bakanlığı'na bağlı hizmet sunucularından almak zorunda kalmaktadır.

104. Engelliliğin erken teşhisiyle birlikte erken dönemde özel eğitim ve fizyoterapinin başlaması gerekir. Teşhisi henüz konulamamış olsa dahi bebeklerin erken dönem rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanması hayati önemdedir. Ülkemizde riskli bebeklere yönelik bir politika geliştirilmemiştir.

105. Türkiye'de engelli bireyin özel eğitim, evde eğitim, ehliyet alma, engelli maaşı, vergi indirimi ve tüm tıbbi malzeme alımı konusunda öncelikli söz sahibi olan kişiler hekimlerdir. Bu durum, engelliliğe bakış modelinde sosyal modele ve insan hakları bakış açısına geçiş yaptığını iddia eden devletin halen ısrarla tıbbi modeli uyguladığının göstergesidir. Bu önemli bir sorundur ve engelli bireylerin yaşadığı birçok sorunun temelinde de bu vardır.

Önerilen Sorular:

Soru 51: 2013 yılından beri bekleyen “Çocuklar ve Gençler için Özel Gereksinim Raporu Hakkında Yönetmelik” ne zaman yürürlüğe girecektir?

Soru 52: Fizyoterapi alması gerekip SGK ödeme kapsamında bulunmayan nadir hastalık teşhisli bireyler için bir düzenleme yapılması düşünülmekte midir?

Soru 53: Engellilerin kullanımı için gerekli muayene masası, jinekoloji muayene masası, mamografi cihazı gibi özellikli araçların alımı konusunda bir çalışma var mıdır?

Soru 54: Özellikli sağlık hizmeti alması gereken engelli bireyler için multidisipliner klinikler dahil olmak üzere bir hizmet planlamanız var mıdır?

Soru 55: Engelli bireylerin sağlığının geliştirilmesi, halk sağlığı programlarından yararlanabilmeleri için ne tür çalışmalar yapmayı planlıyorsunuz?

Madde 27 İŞ VE İSTİHDAM

106. Sözleşmenin 27. Maddesine uygun olarak; engellilerin istihdamını sağlayacak aktif ve sürdürülebilir bir politika yoktur, var olduğu düşünülenler de yetersizdir. Engelli bireylerin istihdamı konusunda atılan az da olsa olumlu adımlar, ilgili sivil toplum kuruluşlarının ısrarlı girişimleri sonucunda gerçekleşmiştir.

107. 2012 yılından bu yana, kamuda istihdam edilecek engellilerin seçimi için Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPSS) ve kura yöntemiyle uygulanmaktadır. Bedensel, görme ve işitme engelliler bu sınavlardaki teknik sorunlar nedeniyle zorlanmaktadır. Meslek edinmek için eğitim hayatı boyunca engellenmiş bu bireyler, daha az zorluk yaşayan kronik hastalık nedeniyle engelli olanlarla aynı sınava girmektedirler. Bu durum, kornik hastalık nedeniyle engelli olanların daha yüksek puan almalarını sağlamakla birlikte diğer engel grupları için sınava girenler arasında eşitliği bozmaktadır. Soruların uzun paragraflardan oluşması, bu tür soruları sağır adayların anlamakta zorlanmaları, görme engellilere soruları okuyanların ve işaretleyenlerin eğitimsiz olmaları gibi sorunlar vardır.

108. Üniversite eğitimiyle bir meslek sahibi olmuş engellilerin uzmanlık kadrosu elde etmesi EKPSS'de kapsam dışı bırakılarak engellilerin kariyer geliştirme olanakları daraltılmaktadır.

109. Birçok avukat ve mühendis, kadrolarına atama yapılmadığından mesleklerini icra edememektedir.

110. Korumalı İşyerleri Yönetmeliğinde, işe alınması zor kişiler olarak tanımlanan zihinsel engelli bireyler için korumalı çalışma alanlarının açılması talep edilmektedir. Bu, Sözleşme'nin 27. Maddesine aykırıdır.

111. Çalışma olanağı elde edebilen görme engellilerin çok büyük bir kısmı, aldığı eğitime, mesleki becerisine ve kadro unvanına bakılmaksızın, genellikle kurumların bodrum katlarında bulunan santral birimlerinde, santral memuru olarak çalıştırılmaktadır. Bu durumun başlıca sebepleri, görme engellilerin bir işi layıkıyla yapamayacaklarına ilişkin önyargılar ve bu grubun işlerini yapabilmelerini sağlayacak teknolojik altyapının maliyetinin yüksek olmasıdır.

112. İş Yasası'na göre; engelli işçi çalıştırma yükümlülüğü olduğu halde, çalıştırmadığı her engelli işçi ve her ay için 2627 TL ceza kesilmektedir. Ancak, engelli çalıştırmayan kamu kurumlarına verilen bir ceza yoktur.

113. Engellilerin kurumlar arasındaki görev değiştirme hakkı konusunda özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ombudsman'a yapılan bir başvuruda, Sağlık Bakanlığı'nın, Anayasa'nın 10. Maddesi doğrultusunda çalışanın çıkarına en uygun şekilde özel önlemler almadığı görülmektedir. Dolayısıyla Sağlık Bakanlığı Anayasa'nın 50. Maddesini de dikkate almamıştır.

114. Devlet kurumları, engellilerin hizmetlere eşit şekilde erişimlerini sağlamakla yükümlüdür. EKPSS'de, ellerini kullanamayan bir adayın soruları çözmesinin daha uzun süreceği söylenerek ÖSYM'ye bir dilekçe yazması istenmiştir. ÖSYM 12/02/2016 tarihli yanıtında "engelli adayların okuyuculardan yararlanma süresi fazla olmayacaktır" demiştir. Bu, Ombudsman tarafından Anayasa'nın 10. Maddesinin ihlali olarak değerlendirilmiştir.

115. 1990 tarihli 399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Personel Rejiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK), Sözleşme'nin 12 ve 27. maddelerinin açıkça ihlal edildiğini açıkça göstermektedir. Bu ihlal aynı zamanda Kamu İktisadi Teşebbüslerinde engellilerin işe alınma zorunluluğu olmadığını da göstermektedir. KHK, engelli kişilerin işe alınmayacağını ve işe girdikten sonra engelli olanların sözleşmelerinin sona ereceğini söylemektedir.

Önerilen Sorular:

Soru 56: Özel sektörde yüzde 3'lük engelli kotasına uymayan işverene istihdam etmediği engelli sayısına göre aylık para cezası kesilmektedir. Kamuda da böyle bir ceza düşünülmekte midir?

Soru 57: Kamuda istihdam edilip memur olan ancak kurumun erişilebilirlik önlemleri almadığı için iş yerine gidemeden maaşını alan engellilerin izlendiği ve denetlendiği bir sistem var mıdır?

Soru 58: Kaç engelli kaymakam, vali, hakim, savcı ve noter vardır? Kaçı kadındır?

Soru 59: Engelli kadınların işgücüne katılımını artırmaya yönelik ne tür planlarınız vardır?

Soru 60: Engelli kişilerin eğitim ve mesleklerine uygun işlerde çalıştırılması için hangi önlemleri almayı planlıyorsunuz?

Soru 61: 399 sayılı KHK örneğinde olduğu gibi; mevzuatınızda, engellilerin istihdamını açıkça kısıtlayan ayrımcı hükümleri, Sözleşme'nin 12 ve 27. Maddelerine uygun olarak kaldırmayı ve engellilerin istihdamını güvence altına almayı düşünüyor musunuz?

Madde 28

YETERLİ YAŞAM STANDARDI VE SOSYAL KORUMA

116. Engelli nüfusta yoksulluk oranıyla ilgili resmi bir istatistik yoktur. Ancak, 65 yaş ve üzeri sosyal güvencesi olmayan yaşlılara ve Türkiye İş Kurumu tarafından işe alınmadıklarından dolayı iş göremeyen yaşlılara verilen 'yaşlılık ve engelli maaşı' istatistikleri Türkiye'deki engellilerin yoksulluk durumu hakkında bir fikir verecektir.

117. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü verilerine göre 2002 yılında engelli ve yaşlı maaşından faydalanan kişi sayısı 1.008.846, 2017 yılında 1.333.001'dir.

118. 2011 yılındaki gibi nüfusun yüzde 6.6'sının en az bir engeli olduğu varsayıldığında 2017 yılı itibariyle engelli birey sayısı yaklaşık 5 milyon 300 bin kişidir. Buna göre engelli nüfusun yoksulluk oranı yaklaşık yüzde 25'dir. Yani her dört engelliden biri yoksul olarak kabul edilebilir.

119. Engelli bireylere ödenen maaş ise engel oranına göre 377 lira ile 566 lira arasında değişmektedir. Bu miktar ülkemizdeki açlık ve yoksulluk sınırlarının altında kalmaktadır.

120. Sonuç olarak, devlet engellilere çeşitli destekler sunsa da bu destekler bile onların yoksulluk sınırının altında yaşamalarını engelleyememektedir.

121. İşgücüne katılamayan ve yoksul olan birçok engelli sosyal yardımlardan yararlanamamaktadır, çünkü onlara maaş bağlanması için önce ailelerinin gelir düzeyi dikkate alınmaktadır. Bu, engelliler için bağımsız yaşamının önünde büyük bir engeldir.

Önerilen Sorular:

Soru 62: Engelli bireylerin yoksulluk durumuyla ilgili ayrıştırılmış veri var mıdır? Yok ise bu verilerin elde edilmesi için ne yapmayı düşünüyorsunuz?

Soru 63: Engelli bireyler arasındaki yoksulluğu önlemek için ne tür önlemler almayı planlıyorsunuz?

Soru 64: Engellilere maaş vermek için bireysel gelirden ziyade aile gelirin hesaplanmasının nedeni nedir? Bunu değiştirmeyi düşünüyor musunuz?

Soru 65: Yoksulluğu önlemek ve sürdürülebilir gelişmeden engellilerin pay alması, bu çalışmalarını yürüten tüm sektörlerde engellilik bakış açısını yerleştirmek için izlediğiniz politikalar nelerdir?

Madde 29

SİYASETE KATILIM

122. Anayasanın 67. maddesi herkes için gizli oy hakkını garanti altına aldığı halde, Seçim Yasası'nın 93. maddesi, körler, felçliler ve ellerini kullanamayanların aynı sandık çevresinde bulunan başka bir seçmenle birlikte oy kullanabileceğini düzenlemektedir. Yani yasa koyucu, 93. maddeyle engellilerin seçme hakkı için gerekli erişebilirlik tedbirlerini aldığını ve bunun yeterli olduğunu düşünmektedir. Oysa bu madde, bireysel özerkliği ve mahremiyeti ortadan kaldıran bir çözümü engellilere dayatmaktadır.

123. Siyasi partiler ise sadece, seçimlere katılacak engelliler için aday adaylık ücretlerinde indirim ya da başvuruları ücretsiz yapmaktadır.

124. Görme engelli bireylerin bağımsız oy kullanmalarını sağlayacak olan ve STK'lar tarafından hazırlanmış olan "şablon", halen Yüksek Seçim Kurulu tarafından uygulamaya konulmadığından, son seçimlerde STK'ların çabalarıyla kullanılmış ancak bu şablonlar her görme engelli bireye ulaştırılamamıştır.

125. Braille kullanabilen ve kullanamayan bütün görme engelliler için gizli ve güvenli oy hakkını sağlayacak önlemler alınmamıştır. Ağır derecedeki bedensel engelliler, seçim yerlerinde gerekli erişilebilirlik önlemleri bulunmadığından seçim sandıklarına ulaşamadıkları için oy kullanamamaktadır. Son seçimlerde seyyar sandık uygulaması sadece yatalak hastalar için yapılmıştır.

126. TBMM’de engelli hakları mücadelesi içerisinde gelen engelli milletvekilleri yoktur.

127. 20 bin dolayındaki belediye meclisi üyelerinin sadece 30’u engellidir.

Önerilen Sorular:

Soru 66: Engellilerin belediye meclislerinde temsil edilmeleri için ne gibi önlemler alınmaktadır?

Soru 67: Görme engellilerin bağımsız ve gizli oy kullanabilmeleri için bir yöntem geliştirilmekte midir? Braille bilen ve bilmeyen görme engellilere yönelik, şablon dahil, birden fazla oy kullanma seçeneği üzerinde çalışıyor musunuz?

Madde 31

İSTATİSTİK VE VERİ TOPLAMA

128. “Kamuda İstihdam Edilen Engelliler ve Sorunları Araştırması” Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2015 yılında yapılmış ancak sonuçları kamuoyuyla paylaşılmamıştır. EKPS ile kamuda istihdam edilen engellilerin birçok yönden ayrımcılığa uğradığı bilinmektedir. Bu araştırma sonuçlarıyla daha güncel politikalar geliştirilebilecek olmasına rağmen Bakanlık sadece kamuda istihdam edilen engelli sayısını ve bunların engel bilgilerini paylaşmaktadır. Bu araştırmaya askeri kurumlarda çalışan engelli bireylerin dahil edilememesi, araştırmanın kapsayıcılığı bakımından dezavantajdır.

Önerilen Sorular:

Soru 68: Kamuda İstihdam Edilen Engelliler ve Sorunları Araştırması’nın sonuçları ne zaman kamuoyuna açıklanacaktır?

Soru 69: Bir sonraki nüfus sayım tarihi nedir? Bu sayımda Türkiye engelli profilini gerçekçi verilerle ortaya koymak için ne gibi önlemler alınması düşünülmektedir?

Madde 33

ULUSLARARASI UYGULAMA VE İZLEME

129. Özürülüler İdaresi (ÖZİDA) Başbakanlığa bağlı bir kurumken ve çalışmalarını bağımsız ve etkin bir biçimde yaparken 2011 yılında Aile Bakanlığı’nda Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne dönüştürülmüştür. Ülke Raporu’nda bahsi geçen faaliyetlere bakıldığında ÖZİDA’nın başta Özürülüler Şûrası olmak üzere etkin ve STK’lar açısından katılımcı faaliyetleri varken; EYHGM’nin etkin ve katılımcı faaliyetlere devam edemediği görülmektedir. Özellikle Ülke Raporu’nun hazırlanması sürecinde görüşleri alınan STK’ların hak temelli çalışan STK’lar olmadığı bilinmelidir.

130. Ülkemiz tarafından 2008 yılında onaylanan Engelli Hakları Sözleşmesi’nin talebine uygun olarak; Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulunun oluşturulması için 19 Temmuz 2013 tarihinde Başbakanlık Genelgesi (Genelge No: 2013/8) yayınlanmıştır. Böyle bir kurulda yer alacak STK’ların belirlenmesinde “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı tarafından belirlenecek engellilerle ilgili faaliyet gösteren diğer kurumlardan ve sivil toplum kuruluşlarından yeterli sayıda temsilcinin katılımıyla kurulması uygun görülmüştür” ifadesi geçmektedir. Bu ifade, Bakanlığın STK’ları hangi ilkelere göre seçeceği, temsil yönünden kapsayıcı olup olmayacağı konusunda kuşku yaratmıştır. Genelgenin bu hükmünün iptali için Engelliler Konfederasyonu tarafından açılan yürütmeyi durdurma davası halen sonuçlanmamıştır. Bahsedilen Kurul bilinen ilk toplantısını Mayıs 2014 tarihinde yapmıştır; bu tarih sonrası toplantılarına dair bir bilgi yoktur.

131. Engelli Hakları Sözleşmesi Madde 33'te öngörülen bağımsız mekanizmalardan biri Kamu Denetçiliği Kurumudur (KDK).

132. KDK tarafından verilen bazı tavsiye kararlarının Bakanlık ve kurumlar tarafından dikkate alınmadığı görülmektedir. Tavsiye kararlarının zorunlu olarak dikkate alınmasını sağlayacak bir düzenleme yoktur. Örneğin: Akondroplazi teşhisli bir bireyin, akondroplazi nedeniyle yaşadığı güçlükler nedeniyle ve engel oranının yüzde 40'ın altında kalması nedeniyle engelli haklarından yararlanamaması üzerine yaptığı başvuruda KDK, bireyi haklı bulmuş ve ASPB'ye gerekli yasal düzenlemeyi yapması için tavsiyede bulunmuştur. Ancak, Bakanlık halen yasal düzenlemeyi yapmamıştır. Örnekte görüldüğü gibi, KDK başvurusu sonucunda haklılığı ispat edilmiş kişilerin sorunları çözümsüz kalmaya devam etmektedir.

Önerilen Sorular:

Soru 70: Engellilere verilen hizmetlerin Sözleşme kapsamında izlenmesi ve değerlendirilmesi için Bakanlık bünyesinde çoğunluğu STK'lardan oluşan bir izleme komitesi kurmayı düşünüyor musunuz?

Soru 71: Kamu Denetçiliği Kurumu'nun yaptığı değerlendirmeler sonucu verdiği tavsiye kararlarının, şikayet edilen Bakanlık, kurum ve kuruluşlar tarafından zorunlu olarak dikkate alınmasını sağlamak için bir düzenleme yapmayı düşünüyor musunuz?

Soru 72: Ülkenizde engellilere yönelik uygulama mevzuatının kurumlarca engelliler aleyhine yorumlanması karşısında mağduriyetlerin önlenmesi için hangi izleme ve denetleme mekanizmaları vardır?